

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.8.1.14>

NARODOWO-SPECYFICZNE CECHY ZACHOWAŃ KOMUNIKACYJNYCH BRYTYJCZYKÓW (NA MATERIALE DZIEŁ JOHNA FOWLESA)

Mariia Matkovska

docent Katedry Języka Angielskiego

Uniwersytetu Narodowego imienia Iwana Ohijenki w Kamieńcu Podolskim (Kamieniec Podolski, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-1047-7027

e-mail: matkovska.mariya@kpnu.edu.ua

Adnotacja. Artykuł poświęcono analizie językowo-semantycznej wzorców zachowań komunikacyjnych Brytyjczyków, które korelują z systemem kultury narodowej na materiale dzieł brytyjskiego pisarza Johna Fowlesa. Uwaga koncentruje się na dominujących cechach komunikacji anglojęzycznych, które odzwierciedlają cechy percepcji i interpretacji komunikacji werbalnej przez Brytyjczyków.

Autor, analizując specyficzne dla kraju cechy zachowań komunikacyjnych Brytyjczyków, identyfikuje kategorie anglojęzycznej świadomości komunikacyjnej i przedstawia system orientacji wartości Brytyjczyków. Język i kultura są wzajemnie powiązane i ogólnie uznanymi pojęciami; ale to, w jaki sposób modele zachowań komunikacyjnych korelują z systemem kultury narodowej, jest interesujące zarówno dla ogólnej teorii komunikacji, jak i dla opisu i analizy komunikacji w obrębie odrębnej społeczności językowej. Analiza podkreśla główne cechy specyficzne dla kraju zarówno zachowań werbalnych, jak i niewerbalnych Brytyjczyków. Stwierdzono, że odległość leży u podstaw podstawowych orientacji wartości Brytyjczyków. Przestrzeń osobista jest ważnym niewerbalnym składnikiem kultury brytyjskiej. W procesie komunikacji dystansowanie może służyć jako potężne narzędzie wpływania na innych; jest to rodzaj sztuki, która pozwala zarówno w dostojnym tego słowa znaczeniu, jak i abstrakcyjnie regulować stopień bliskości lub oddalenia rozmówców.

Ostatnio sytuacja w stosunkach międzynarodowych i międzyetnicznych staje się coraz bardziej skomplikowana, dlatego postuluje się, że znajomość strategii, taktyk i modeli komunikacji pozwala przewidzieć większość sytuacji konfliktowych w relacjach zarówno między poszczególnymi komunikatorami, jak i w stosunkach międzynarodowych, lub do pewnego stopnia po prostu ich ostrzec.

Słowa kluczowe: semantyka, lingwokulturologia, zachowania komunikacyjne, charakter narodowy, strategia, taktyka, odległość.

SPECIFIC-NATIONAL PECULIARITIES OF THE COMMUNICATIVE BEHAVIOR OF THE BRITISH (BASED ON JOHN FOWLES'S NOWELS)

Mariya Matkovska

Associate Professor at the English Language Department

Kamianets-Podilskiy Ivan Ohiienko National University

(Kamyanets-Podilskiy, Khmelnytskyi region, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-1047-7027

e-mail: matkovska.mariya@kpnu.edu.ua

Abstract. This paper is devoted to the linguistic and semantic analysis of communicative behavior models, correlating with the system of national culture of the British based on John Fowles's novels. Attention is focused on the investigation of the dominant features of English-speaking communication that reflect the peculiarities of perception and interpretation of verbal messages by the British.

While examining the specific-national peculiarities of the communicative behavior of the British, the author displays some categories of the English-speaking communicative consciousness and presents the system of axiological values of the British. Language and culture are interconnected and generally recognized notions; but the idea how the models of communicative behavior correlate with the system of national culture represents a great interest as to the general communication theory, so to the communication of definite language communities.

The result proved the principal specific-national features of verbal and nonverbal communicative behavior of the British. It is displayed that distancing forms the basis for axiological values of the British. The personal space is an important component of British culture. In the process of communication distancing may serve as a strong instrument on influencing people; it is, to some extent, a kind of an art that helps as directly so indirectly regulate the level of proximity and remoteness of interlocutors.

Lately the situation in international and interethnic relations has become more complicated, that is why it is postulated the idea that knowledge of strategies, tactics and models of the communicative interaction helps foresee the most of conflicts in relations of as separate communicators so in the international affairs or, to some extent, even to warn them.

Key words: semantics, linguistic culturology, communicative behavior, national character, strategy, tactics, distancing.

НАЦІОНАЛЬНО-СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ БРИТАНЦІВ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ДЖОНА ФАУЛЗА)

Марія Матковська

доцент кафедри англійської мови

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Кам'янець-Подільський,

Хмельницька область, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-1047-7027

e-mail: matkovska.mariya@kpmu.edu.ua

Анотація. Стаття присвячена лінгво-семантичному аналізу моделей комунікативної поведінки британців, що співвідносяться із системою національної культури на матеріалі творів британського письменника Джона Фаулза. Увагу зосереджено на домінуючих рисах англійської комунікації, які відображають особливості сприйняття та інтерпретації вербальних повідомлень британцями.

Автор, аналізуючи національно-специфічні особливості комунікативної поведінки британців, виявляє категорії англійської комунікативної свідомості та презентує систему ціннісних орієнтацій британців. Мова й культура є взаємопов'язаними і загально визнаними поняттями; але як саме моделі комунікативної поведінки співвідносяться із системою національної культури являє інтерес як для загальної теорії комунікації, так і для опису і аналізу комунікації в межах окремої мовної спільноти. В результаті аналізу висвітлено основні національно-специфічні особливості як вербальної, так і невербальної поведінки британців. Виявлено, що дистанційність лежить в основі базових ціннісних орієнтацій британців. Особистий простір є важливим невербальним компонентом британської культури. В процесі спілкування дистанціювання може слугувати могутнім інструментом впливу на оточуючих; це свого роду мистецтво, що дозволяє як у прямому розумінні слова, так і абстрактно регулювати ступінь близькості чи віддаленості співрозмовників.

Останнім часом усе складнішою стає ситуація в міжнародних та міжетнічних відносинах, тому постулюється ідея, що знання стратегій, тактик та моделей комунікації дозволяє передбачити більшість конфліктних ситуацій у відносинах як між окремими комунікантами, так і в міжнародних відносинах, або деякою мірою просто попередити їх.

Ключові слова: семантика, лінгвокультурологія, комунікативна поведінка, національний характер, стратегія, тактика, дистанційність.

Вступ. Для англійського спілкування можна визначити таку домінуючу, як дистанційність або ізолюваність, які базуються на принципі не втручання у справи інших, а зосередження на власних інтересах. Прагнення ізолюватися є зрозумілим та природним і вважається свого роду універсальним. Варто зазначити, що ця очевидна суперечність з декларованим принципом невтручання являє собою приклад подвійних стандартів.

Дистанційність лежить в основі базових ціннісних орієнтацій британців – у відношенні до простору і часу, особи і влади. В процесі спілкування дистанціювання може слугувати могутнім інструментом впливу на оточуючих, що дозволяє як у прямому розумінні слова, так і абстрактно регулювати ступінь близькості/віддаленості співрозмовників, створюючи у разі необхідності непереборні перешкоди для захисту своїх інтересів.

Співвіднесення просторово-часової організації спілкування з дистанційністю людей у суспільстві також виявляється на рівні комунікативної поведінки. При цьому не варто забувати, що очевидні для кожної конкретної культури правила, які регулюють використання міжособового простору, яким її представники слідує автоматично (не ставлячи під сумнів їх універсальність), не є такими для інших національних культур, що служить одним із основних джерел взаємного непорозуміння. Категоріям національно-культурної комунікації присвячені праці вітчизняних і зарубіжних учених А. Вежицької, І.М. Кобозевої, В.В. Красних, Т.В. Лариної, С.Л. Сахно, D. Crystal, E. Goffman, C. Kramsch та багатьох інших, які заклали фундаментальні соціологічні, лінгвокультурологічні, етнолінгвістичні основи досліджень соціокультурної національної комунікації.

Метою статті є аналіз національно-специфічних особливостей комунікативної поведінки британців із семантикою дистанціювання у спілкуванні та використанні мовних засобів для її вираження у сучасному англійському суспільстві.

Досягнення мети передбачає виконання таких завдань: 1) виявити специфічні комунікативні категорії англійської комунікативної свідомості; 2) встановити ієрархію ціннісних орієнтацій британців; 3) визначити домінуючі риси комунікативної поведінки британців і розглянути отримані характеристики стосовно рівнів вербальної і невербальної комунікації. Основними методами дослідження є методи системного семантико-прагматичного, соціокультурного й етнокультурного аналізу.

Основна частина. Конвенційність англійського характеру пояснюється історичними й економічними обставинами: законодавчим закріпленням індивідуальної свободи, зростанням добробуту населення, розвитком національної літератури і мистецтва тощо. Засоби електронної масової інформації зробили великий внесок у нейтралізацію регіональних відмінностей англійської поведінки, американські стандарти

спілкування активно впроваджуються у свідомість англійців. Масова імміграція в країну жителів колишніх колоній міняє британську картину світу і сприяє видозміні стереотипів поведінки британців (Goffman, 1967: 143–145).

Історично ввічливість у комунікативній культурі належала до сфери морально-етичної: людину, як правило, приймали такою, якою вона є (за необхідності співчували, критикували, допомагали виправитися); прагнення здаватися кращою зазвичай трактувалося негативно як лицемірство (Kramsch, 1998: 67–68). Ввічливість немислима без таких складників, як інтуїція і тактовність, чемність і співчутливість, спонтанність виразу емоцій і невдаваний інтерес, а саме поняття «спілкування» – одне з ключових понять успішної комунікації (Cambridge, 1995: 177). Властиве британцям і американцям прагнення утримувати розмову в наперед передбачених межах, контрольованих з позицій розсудливості, не користується популярністю у слов'янських країнах, де високо цінується товариськість, заснована на щирій людській прихильності та увазі до співрозмовника. Високий ступінь відвертості, наприклад українців, виявляється у поширеній формі задушевних розмов і свідчить про пріоритетність контактів, заснованих на взаємній довірі і вільному вираженні особистого ставлення. Загалом українці схильні до прямого вираження оцінки, до критичних висловів, скупі на компліменти і похвалу. Природність, що є домінантою україномовного спілкування, визначає такі його риси, як однозначність, прямолінійність і емоційність.

Посилення тенденції до демократичності, що спостерігається у Великобританії, відображає загальну установку на соціальну рівність і проявляється в поширенні уніфікованого підходу до спілкування незалежно від соціального статусу і соціальних відносин (Crystal, 1992: 305). У результаті нормою є неформальність, що лише зовні свідчить про близькість взаємин на фоні досить поверхневої уваги як до змістових, так і до міжособистісних аспектів.

Подвійність побутової англійської поведінки виявляється у схильності до багатослівності за невисокої інформативності, в тенденції до багатократного використання експресивно-оцінних засобів, покликаних свідчити про ритуальну увагу до співрозмовника у разі нейтрального (а частіше формально-байдужого) до нього ставлення, з одного боку, а з іншого – в тенденції приховувати власні (істинні) почуття (Ларина, 2003: 17). Ця внутрішня віддаленість у разі зовнішньої демонстрації емоцій визначається прагматичною установкою на емотивність – «вираження емоцій у стратегічних цілях», оскільки передбачається, що людина може свідомо керувати не тільки ходом бесіди, але і своїми емоціями. Акцент на формі зумовлює і жорстку регламентацію всіх сфер англійського спілкування (зокрема, його тематику), визначаючи структурну організацію і чіткі правила взаємин учасників комунікації (Wierzbicka, 1997: 215–217).

У практиці спілкування регулярні розбіжності семантичного і прагматичного значень призводять до неприйнятної суперечності між тим, що говориться, і тим, що мається на увазі насправді. Цьому навмисно двозначному способу вираження в традиціях англо-американської культури надається, проте, зовсім інше значення (Ларина, 2003: 47). Невідповідність вислову справжньому стану справ зовсім не розцінюється як брехня, оскільки критерієм наявності брехні у разі мовного спілкування є намір обдурити. Саме звичка до неоднозначної манери висловлювання лежить в основі таких поширених та протилежних за своєю суттю стереотипів, як доброзичлива прихильність (особливо у американців) та байдужість і холодність (особливо у британців) (Кобозева, 1995: 108).

Можна з очевидністю констатувати черговий прояв культурної національної специфіки, ігнорування якої може призвести до неуспішної комунікації. Таким чином, для англійського спілкування характерний високий ступінь неоднозначності, некатегоричності та емотивності.

Категорію дистанціювання характеризують такі лексико-граматичні засоби, які пов'язані із категорією модальності. До них належать: зсув часового плану, умовний спосіб, питальні конструкції, модальні дієслова, модальні модифікатори – лексико-синтаксичні одиниці, що орієнтовані на того, хто говорить або слухає (Вежицкая, 1996: 218–219).

Семантичні особливості зсуву часового плану можна використовувати як граматичний засіб зниження категоричності вислову, для того, щоб додати інструкціям, розпорядженням або наказам вид ввічливого прохання і надати тактовної форми питанням особистого характеру, вираженню намірів, різного роду пропозиціям та ін. На думку британських дослідників, у вирішенні таких мовних задач, як свого роду «дистанціюючих структур», доречніше вживати вислови не в Present Simple, а Past або Future, які припускають певний зсув у минуле або майбутнє щодо моменту мовлення, що дає свободу вибору реплік у відповідь. Проілюструємо можливість реалізації цієї тактики на таких прикладах: *Will you please leave your hiding place?* (Fowles, 2004: 123) – (order/instruction); *Will you not take them?* (Fowles, 2004: 265) – (suggestion/offer); *We are not to dispute His understanding* (Fowles, 2004: 94) – (order/instruction); *I wish to take a companion. I have difficulty in writing now. And Mrs. Fairley reads so poorly. I shall be happy to provide a home for such a person* (Fowles, 2004: 137) – (suggestion/offer); *I should certainly wish to hear it before proceeding* (Fowles, 2004: 158) – (request formula); *I should like Mr. Fursey-Harris to call* (Fowles, 2004: 240) – (request formula); *Shall we go out for a meal somewhere downtown?* (Fowles, 1986: 63) – (suggestion/offer); *I thought you could let me go out to breathe a fresh air* (Fowles, 1986: 267) – (request formula); *I thought it might be nice to visit your parents on weekend* (Fowles, 2004: 291) – (suggestion). *I wondered if I could have a bath in this house?* (Fowles, 1986: 279) – (request).

Модальні модифікатори I think/I wonder, які є орієнтованими на того, хто говорить, і виражають ніби його точку зору, набувають великого ступеня побічності. Ця тактика доречна і в розмові про гроші, які

вам хтось винен. Наприклад: *That will be 25 thousand dollars, please* (Fowles, 1996: 135) – (перенесення в майбутнє); або ж можна уникнути незручності ситуації, кажучи про неї ніби у минулому: *How much did you intend to spend on buying the collection ...?* (Fowles, 1986: 118), пор.: *How much do you want to spend on buying this collection?*

Британці виділяють як особливу сферу функціонування модальних дієслів для міжособистісного спілкування (interpersonal use): за допомогою could, would, might виражаються різного роду прохання, питання, пропозиції, думки, побажання та ін., які набувають при цьому різних відтінків ввічливого звучання. Модальні дієслова дозволяють уникнути прямотинності вислову, вони входять у цілий ряд сталих формул ввічливості у вигляді стійких конструкцій – питальних, умовних – відповідно до властивих їм відтінків значення вірогідності, можливості, надання переваги, бажання та ін. Звернемося до деяких прикладів з творів Джона Фаулза: *Would you read one to me one day?* (Fowles, 1986: 184) – (request formula). *Would you keep with me this evening?* (Fowles, 1996: 210) – (invitation); *Might it be alright to talk to her this way?* (Fowles, 1996: 372) – (opinion); *You wouldn't go to Mrs. Tranter by any chance?* (Fowles, 2004: 340) – (inquiry); *Suppose we might place a charitable construction upon your conduct* (Fowles, 2004: 160) – (offer/suggestion).

Наступний блок прикладів ілюструє можливості використання тривалого часу в аналогічних стратегічних цілях: *Alison, what are you planning to do tomorrow?* (Fowles, 1996: 46) – (polite enquiry); *I'm sorry, I must be going. And you have a long walk* (Fowles, 1986: 72) – (stating intentions); *And when am I going to meet the lady?* (Fowles, 2004: 251) – (polite enquiry); *Mr Smithson, will you be leaving this afternoon?* (Fowles, 2004: 213) – (polite enquiry). Так, наприклад, якщо потрібно дізнатися про щось уже вирішене або довідатися про чийсь плани, необхідно дати зрозуміти співрозмовникові, що ви жодним чином не збираєтеся втручатися в його наміри або впливати на його рішення, не говорячи вже про те, щоб чинити прямий тиск у формі наказу.

Наприклад: *Why don't you go to see Mrs Talbot to ask her advice?* (Fowles, 2004: 97); пор.: *You must go to see Mrs Talbot to ask her advice; Come up and have lunch with me!*

Тривалий час часто зустрічається в загальноприйнятих формулах з модальними модифікаторами. Наприклад: *I was thinking – what about having a walk? I want daylight and some fresh air* (Fowles, 1986: 249) – (suggestion); *I was wondering if you had a cigarette to spare?* (Fowles, 1986: 199) – (request formula); *I'm hoping you could find some time for me to discuss my forthcoming marriage?* (Fowles, 2004: 201) – (request formula), пор.: *I think – what about having a walk?; I wonder if you have a cigarette to spare?; I hope you could find some time for me to discuss my forthcoming marriage? I must be going. My uncle expects me* (Fowles, 2004: 305); пор.: *I must go. My uncle expects me. I look forward to hearing from you soon, Charles.* Говорячи про теперішнє, рекомендується будувати бесіду на базі тривалого часу, оскільки закладене у ньому значення незавершеності додає вислову більшу, порівняно з простим теперішнім часом, невимушеність і невизначеність: таким чином майбутній і минулий тривалі часи володіють ніби двома рівнями дистанційності. Для людини англо-американської культури звернення до такої тактики є нормою і залежно від прагматичної установки спілкування (і відповідно до ступеня вираження прагнення дистанціюватися) здійснюється вибір мовних засобів (Красных, 2003: 305).

Емотивність розглядається як свідомо контрольована демонстрація емоційного ставлення. На мовному рівні це відображається у вживанні двох стратегічних тактик, а саме применшення і перебільшення (Wierzbicka, 2003: 417).

Вказані тактики часто використовуються в контексті позначення неформального часу, наприклад: *Just a minute... I'll be back in a moment* (Fowles, 1996: 132), створюючи таким чином ефект додаткового зменшення. Аналогічні засоби наявні і в українській мові, але, як правило, використовуються у разі необхідності давати пояснення, виправдовуватися або вибачатися і порівняно рідко – у разі вираження критичної оцінки.

Цій же меті можуть слугувати і модифікатори з дієсловами наміру типу to be inclined, to tend, to intend, які вживаються також і у поєднанні з дієсловами мислення. Наприклад: *My dear aunt, you tend to be rather critically minded lately* (Fowles, 2004: 219); *You tend to say things very far from true* (Fowles, 1996: 361); *Mrs Poulteney intends to write to Mr Forsyth to inform her that Sarah is a public scandal* (Fowles, 2004: 196), пор.: *My dear aunt, you criticise everyone lately. Mrs Poulteney will to write to Mr Forsyth to inform her that Sarah is a public scandal. In fact you are making fun of me again* (Fowles, 1986: 307); *Actually, we had a row and I told him pretty effing quick what I thought of him* (Fowles, 1996: 375); *That was so to speak the disgraceful sight. I mean it looked like that* (Fowles, 2004: 394).

Заперечення характеризує зменшення значущості вислову і може зустрічатися в основному в конструкціях трьох типів: пряме, приховане і подвійне (Сахно, 1991: 97). Пряме заперечення, як правило, відноситься до дієслова або переноситься на дієслова мислення (transferred negation), або ж виражається словами невисначеного значення (non-assertive words).

Приховане заперечення має місце у стверджувальних реченнях з прислівниками негативного або мінімізуючого значення, а також дієсловами і дієприкметниками відповідного значення. Розглянемо можливості реалізації такої тактики за допомогою негативних конструкцій на наступних прикладах: *I'm not pleased with his manners* (Fowles, 1986: 234) – (attitude); *How are you today? – Not so well, thank you* (Fowles, 1986: 261) – (greeting); *It's not quite that easy, you see...* (Fowles, 1986: 273) – (disagreeing); *I don't suppose you'll accept my offer, but...* (Fowles, 1986: 299) – (offer).

Конструкція з прямим запереченням може замінювати емоційно забарвлене слово стверджувальної конструкції. Значення того, що мається на увазі (understatement), виводиться з контексту. *I don't suppose you'll*

accept my offer, but... (Fowles, 1986: 299) можна трактувати як *I hope you will accept*.

У статті розглядаються загальні особливості британської вербальної комунікативної поведінки щодо ведення діалогу, тематики спілкування та наявних у британській культурі комунікативних табу. Розглядаючи комунікативну поведінку британців у стандартних комунікативних ситуаціях, до яких вони відносять ситуації встановлення контакту, його підтримання і завершення, варто дотримуватись комунікативних імперативів у певних комунікативних ситуаціях. Для носіїв британської культури не характерно вдаватися до емоцій: згідно з «неписаними правилами» варто приховувати власні почуття, переключуючи увагу на почуття інших. Емоційна стриманість британців, як відомо, корениться в традиціях протестантського виховання, які приписують утримуватися від відкритого прояву емоцій практично у всіх життєвих ситуаціях.

Говорячи про національно-специфічні особливості комунікативної поведінки британців, необхідно звернути увагу і на невербальну поведінку, до якої належить категорія дистанційності. Мова особистого простору є важливим невербальним компонентом британської культури. У британців особистий простір є значно більшим, ніж в українців, і значно краще захищеним. Незнання того, що британці надто стримано ставляться до фізичного контакту у разі спілкування може стати причиною комунікативної невдачі. Взагалі знання законів невербальної комунікації в іншій культурі допомагає уникнути різноманітних казусів, що виникають через таку неграмотність. За аналогією з мовою простору будь-якій культурі властива своя неповторна мова часу, за допомогою якої можна виразити ставлення до людини, позначивши її місце у соціальній ієрархії. «Дистанціювання часовими формами» в таких, наприклад, як вимушене очікування, відсутність завчасного сповіщення про майбутні заходи, може сприйматися британцями як серйозна образа. Співвіднесення просторово-часової організації спілкування з дистанційністю людей у суспільстві також виявляється на рівні комунікативної поведінки, представники якої слідують їй автоматично (не ставлячи під сумнів їх універсальність), не є такими для інших національних культур, що служить одним з основних джерел взаємного непорозуміння.

Тому справедливо буде відзначити, що британська комунікативна культура менш категорична, ніж наприклад українська. Щоб досягти поставленої мети, важливо переконати адресата або примусити його змінити свою точку зору в результаті комунікативної взаємодії.

Висновки. Проведений аналіз мовного матеріалу дав змогу дійти висновку, що основними стратегіями, до яких звертаються британці, є стратегії дистанціювання, ухилення і натяку. Вони відображають характерні риси англійської комунікації: високо розвинені можливості вербального маневрування й ухилення від прямолінійності висловів. Кожна з комунікативних стратегій відображає специфіку соціокультурного підходу до спілкування.

Стратегії дистанціювання, натяку та ухилення характеризуються такими семантичними характеристиками, як-от: умовний спосіб, питальні конструкції, модальні дієслова, модальні модифікатори – лексико-синтаксичні одиниці, орієнтовані на того, хто говорить або слухає. Зеув часового плану можна використувати як граматичний засіб зниження категоричності вислову. Для формул ввічливого прохання і питання характерне вживання простого минулого часу, що також встановлює певну дистанцію між моментом мовлення і самим предметом прохання/питання. Якщо ж акцент переноситься на загальноприйнятну думку, то використовуються, наприклад, модальні модифікатори, конструкції пасивного стану, які ніби виводять адресата із ситуації, безособові і невизначено-особові речення узагальнюючого та імовірнісного характеру, що призначені для того, щоб приховати ставлення того, хто говорить.

Як правило, домінуючі риси національного характеру складаються в представників інших культур у певний стереотип. Людина є носієм певних стереотипів, вони є частиною її і тому не усвідомлюються нею. Ми бачимо представників іншої культури своїми очима, виходячи зі своїх упереджень. Так само вони оцінюють нас зі своїх позицій. Взагалі проблема опису комунікативної поведінки іншого народу значно складніша, ніж це може здатися на перший погляд, і може вважатися перспективною для подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание : монография. Москва : Русские словари, 1996. 416 с.
2. Кобозева И.М. Немец, француз и русский: выявление стереотипов национальных характеров через анализ коннотаций этнонимов. *Вестник Моск. ун-та. Серия 9. Филология*. 1995. № 3. С. 102–116.
3. Красных В.В. «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? : монография. Москва : ИТДГК «Гнозис», 2003. 375 с.
4. Ларина Т.В. Категории вежливости в английской и русской коммуникативных культурах. Москва : РУДН, 2003. 256 с.
5. Сахно С.Л. «Свое – Чужое» в концептуальных структурах. *Логический анализ языка. Культурные концепты*. Москва : Наука, 1991. С. 95–101.
6. Cambridge International Dictionary of English. Cambridge : Cambridge University Press, 1995. 1774 p.
7. Crystal D. An Encyclopedic Dictionary of Language and Languages. London : Penguin Books, 1992. 404 p.
8. Fowles J. A Maggot. London : Random House, 1996. 464 p.
9. Fowles J. The Collector. London : Pan Books Ltd, Cavaye Place, 1986. 388 p.
10. Fowles J. The French Lieutenant's Woman. London : Random House, 2004. 448 p.
11. Goffman E. Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behavior. New York : Anchor Books, 1967. 284 p.
12. Kramsch C. Cultural Stereotypes. *Language and Culture*. Oxford : Oxford University Press, 1998. P. 67–69.
13. Wierzbicka A. Understanding cultures through their key words: English, Russian, Polish, German, and Japanese. New York, Oxford : Oxford University Press, 1997. 328 p.
14. Wierzbicka A. Cross-cultural Pragmatics: The Semantics of Human interaction. Berlin–New York : Walter de Gruyter,

2003. 502 p.

References:

1. Wezhbyczkaya, A. (1996). *Language. Culture. Cognition* [Yazyk. Kultura. Poznaniye]. Moskva: Russkiye slovary.
2. Kobozeva, Y.M. (1995). The German, the French and the Russian: the identification of national stereotyped characters through the analysis of etnonyms connotations [Nemecz, franczuz y ruskij: vyyavlenye stereotipov nacyonalnyuh kharakterov cherez analiz konnotacyj etnonymov]. *Vestnyk Mosk. un-ta, Fylologyya*, 9(3), 102–116.
3. Krasnyh, V.V. (2003). “Own” among the “Aliens” [“Svoj” sredy’ “chuzhykh” myf yly realnost?]. Moskva: YTDGK “Gnozys”.
4. Larina, T.V. (2003). The categories of politeness in English and Russian communicative cultures [Kategorii vvezhlevosti v Anglijskoj i Russkoj kommunikativnykh kulturakh]. Moskva: RUDN.
5. Sahno, S. L. (1991) “Own” – “Aliens” in the conceptual structures [“Svoe – Chuzhoe” v konceptualnykh strukturakh]. *Logicheskyj analiz yazyka. Kulturnyye koncepty*. 95–101.
6. Cambridge International Dictionary of English. (1995). Cambridge: Cambridge University Press.
7. Crystal, D. (1992). *An Encyclopedic Dictionary of Language and Languages*. London: Penguin Books.
8. Fowles, J. (1996). *A Maggot*. London: Random House, 1996. 464 p.
9. Fowles, J. (1986). *The Collector*. London: Pan Books Ltd, Cavaye Place, 1986. 388 p.
10. Fowles, J. (2004). *The French Lieutenant’s Woman*. London: Random House, 2004. 448 p.
11. Goffman, E. (1967). *Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behavior*. New York: Anchor Books.
12. Kramsch, C. (1998). Cultural Stereotypes. *Language and Culture*. Oxford: Oxford University Press. 67–69.
13. Wierzbicka, A. (1997). *Understanding cultures through their key words: English, Russian, Polish, German, and Japanese*. New York, Oxford: Oxford University Press.
14. Wierzbicka, A (2003). *Cross-cultural Pragmatics: The Semantics of Human interaction*. Berlin–New York: Walter de Gruyter.